ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

BULLETIN OF OSH STATE UNIVERSITY

ISSN: 1694-7452 **e-ISSN: 1694-8610**

№4/2025, 244-253

ЭКОНОМИКА

УДК: 37.072
DOI: 10.52754/16948610_2025_4_17

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МИГРАЦИЯ ТҮШҮНҮГҮН КОЛДОНУУДАГЫ АЙРЫМ АЙЫРМАЧЫЛЫКТАР

НЕКОТОРЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПОНЯТИЯ МИГРАЦИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ

SOME DIFFERENCES IN THE USE OF THE CONCEPT OF MIGRATION IN KYRGYZSTAN

Сагынбек Макыев
Сагынбек Макыев
Sagynbek Makyev

экономика илимдери боюнча (PhD) доктору, Ош мамлекеттик университети
доктор (PhD) по экономике, Ошский государственный университет
Ph.D, Osh State University
smakyev@oshsu.kg
ORCID: 0009-0005-0017-4953

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МИГРАЦИЯ ТҮШҮНҮГҮН КОЛДОНУУДАГЫ АЙРЫМ АЙЫРМАЧЫЛЫКТАР

Аннотация

Калктын миграциясы саясий, экономикалык жана социалдык институттардын трансформациясын шарттайт, социалдык теориялардын өнүгүшүнө, калыптанышына жана кайра каралышына өбөлгө түзөт. Миграция чөйрөсүндө гумандуу жана юридикалык жактан туура терминологиянын пайда болушу жана долбоорлоо темасы барган сайын актуалдуу болуп баратат. Өсүп жаткан жана тынымсыз өзгөрүп турган миграциялык мобилдүүлүк изилдөөчүлөрдөн жана практиктерден бул процесстерди так жана кылдат сүрөттөп берүүнү талап кылат. Учурда миграциялык изилдөөлөрдүн кыргыз тилдүү мейкиндигинде колдонулган аныктамалардын бирдиктүү семантикасы жок, бул кабыл алууда каталарды пайда кылат жана алар жөнүндө сөз кылууда миграциялык кубулуштардын маңызын бурмалайт. Бул макала миграциялык процесстердин лингвистикалык негиздерин талдоо, дүйнөлүк жана россиялык тажрыйбанын негизинде аларды сыпаттоо үчүн жеке аныктамалардын маанисин баалоо үчүн арналган.

Ачкыч сөздөр: калктын миграциясы, ички миграция, ички мигрант, аргасыз миграция, аргасыз мигрант, экологиялык мигрант, миграциялык терминдер

НЕКОТОРЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПОНЯТИЯ МИГРАЦИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ

Аннотация

Миграции населения вызывают трансформацию политических, экономических и социальных институтов, способствуют развитию, становлению и пересмотрусоциальных теорий. Тема возникновения и оформления гуманной и юридически корректной терминологии в миграционном поле становится все более актуальной. Растущая и постоянно видоизменяющаяся миграционная мобильность требует от исследователей и практиков четкого и внимательного описания данных процессов. В настоящее время кыргызскоязычное пространство миграционных исследований не имеет единой семантики используемых дефиниций, что порождает ошибки в восприятии и искажает суть миграционных явлений при рассказах о них. Эта статья призвана проанализировать лингвистическую рамку миграционных процессов и на основе мирового и российского опыта оценить значение отдельных дефиниций для их описания.

Ключевые слова: миграция населения, внутренняя миграция, внутренний мигрант, вынужденная миграция, вынужденный мигрант, экологический мигрант, миграционные термины

SOME DIFFERENCES IN THE USE OF THE CONCEPT OF MIGRATION IN KYRGYZSTAN

Abstract

Migration of population causes transformation of political, economic and social institutions, promotes development, formation and revision of social theories. The topic of emergence and design of humane and legally correct terminology in the migration field is becoming increasingly relevant. Growing and constantly changing migration mobility requires researchers and practitioners to clearly and carefully describe these processes. At present, the Russian-language space of migration studies does not have a single semantics of the definitions used, which gives rise to errors in perception and distorts the essence of migration phenomena when talking about them. This article is intended to analyze the linguistic framework of migration processes and, based on world and Russian experience, assess the significance of individual definitions for their description.

Keywords: population migration, internal migration, internal migrant, forced migration, forced migrant, ecological migrant, migration terms

Киришүү

Миграция системалуу мамилени, ойлонулган, макулдашылган, максаттуу чечимдерди талап кылган көрүнүш экенин эл аралык коомчулук тааныды. Мамлекеттер миграция маселелерин эки тараптуу, аймактык гана эмес, жакында эле дүйнөлүк деңгээлде талкуулап жатышат. Координация жана эл аралык кызматташтык ийгиликтүү болушу үчүн жалпы тил керек. Бул глоссарий миграция чөйрөсүндө эл аралык кызматташтыкты илгерилетүү үчүн колдонулуп жаткан көп сандагы конкреттүү терминдерди жана концепцияларды колдонуу менен пайдалуу куралды түзүү аракети болуп саналат.

Колдонулган концепцияларды жана терминдерди унификациялоо маселеси келип чыкты, бул болуп жаткан кыймылдарды бирдей баалоого гана эмес, эң негизгиси жер которгон (жагдайдан аргасыз) жана көчүп жаткан (өз ыктыяры менен) адамдардын абалын аныктоого жана ошону менен аларды камсыз кылууга мүмкүндүк берет. эл аралык стандарттарга жооп берген социалдык коргоонун белгилүү бир деңгээли менен. БУУ бул маселе боюнча атайын конференция уюштурду (Конференция СНГ по проблемам беженцев и миграции, 1996), анткени терминология методологиялык маселелерге эле эмес, андан келип чыгуучу мүмкүн болгон чечимдерге да тиешелүү.

Азыркы учурда миграция терминологиясынын лингвистикалык формулировкасы Батышта миграцияны изилдөөнүн жаңы тармагы болуп саналат (Sassen, 2014, p. 215; Kubal, 2013; Hollifield, 2004) жана азыраак өлчөмдө Россияда (Малахов 2015а; Гулина жана Облезова, 2014; Абашин, 2012). Кызыктуусу, Батышта миграция тармагынын бирдиктүү семантикасын түзүү үчүн лоббисттер негизинен саясатчылар жана коомдук ишмерлер болгон (Malmström, 2013; Clinton 2015), ал эми Россияда – академиялык изилдөөчүлөр (Малахов, 2015б, с. 14–16; Кондаков, 2015; Абашин, 2012; Мукомель, 2005).

Кыргызстанда, Борбордук Азиянын башка өлкөлөрүндөгүдөй эле, 20-кылымдын акыркы чейрегинде жана XXI кылымдын башында калктын миграциясынын масштабы, структурасы жана себептери боюнча терең өзгөрүүлөр орун алган. Көз карандысыз Кыргызстандын калкынын миграциясы СССРдин акыркы он жылдыктарында үстөмдүк кылган факторлордон таптакыр башка факторлор менен аныктала баштады. Коомдук-саясий түзүлүштү реформалоо улуттар аралык мамилелердин курчушу, калктын кыймыл эркиндигинин пайда болушу, рыноктук мамилелердин өнүгүүсү, республиканын дүйнөлүк экономиканын трансулутташтыруунун татаал процесстерине кошулушу сыяктуу факторлорду алдыга чыгарды (Эргешбаев, 2009).

Максаты

Бул макаланын максаты – “калктын миграциясы” түшүнүгүн, миграциялык кыймылдардын түрлөрүн, аларды пайда кылган факторлорду талдоо жана Кыргыз Республикасынын миграциялык мыйзамдарын өркүндөтүү боюнча сунуштарды киргизүү.

Методология

Бул отчетту түзүүдө столдук изилдөөлөр, адабияттарды карап чыгуу жана тиешелүү баштапкы жана кошумча маалымат булактарынын статистикалык анализи пайдаланылды. Кыргыз Республикасында иштелип чыккан миграция жаатындагы Мыйзамдар каралып, анын ичинде бардык тиешелүү маалыматтарды чогултуп, иштелип чыкты. Изилдөөдө эл аралык

уюмдардын, улуттук изилдөө борборлорунун жана миграциялык процесстерге тиешелүү изилдөөчүлөрдүн изилдөөлөрүнүн жыйынтыктары боюнча илимий адабияттар каралды.

Изилдөө натыйжалары жана талкуулар

Эл аралык коомчулук калктын миграциясы системалуу мамилени, ойлонулган, макулдашылган, максаттуу чечимдерди талап кылган көрүнүш экенин моюнга алды. Мамлекеттер миграция маселелерин эки тараптуу, аймактык гана эмес, жакында эле дүйнөлүк деңгээлде талкуулап жатышат. Координация жана эл аралык кызматташтык ийгиликтүү болушу үчүн жалпы тил керек (Волох, 2015, б. 7).

Бүгүнкү күндө миграция маселелери менен ар кандай түзүмдөр, анын ичинде жөнөтүүчү жана кабыл алуучу мамлекеттердин өкмөттөрү, миграция жана чек ара кызматтары, укук коргоо орнадары, мамлекеттик жана өкмөттүк эмес уюмдар, ошондой эле мигранттардын өздөрү алектенет (Нестерчук, 2012). Бул ар бир түзүм (формалдуу жана формалдуу эмес) өз көз карашына ылайык, өз аныктамаларын иштеп чыга алышат. Ошонондуктан калктын миграциясы жаатында көптөгөн ар кандай аныктамалар пайда болду. Чет элдик жана ата мекендик адабияттарда калктын миграциясынын ондогон аныктамалары бар жана алардын ар бири бул көрүнүштү өз алдынча мүнөздөйт.

Миграция чөйрөсүндөгү эл аралык кызматташтыкты илгерилетүү инструменттеринин бири экендигин эске алып, 20- кылымдын аягынан тартып эл аралык миграциянын негизги категорияларын жана алардын классификациясын унификациялоо аракеттери көрүлүп келет. Маселен, Миграция боюнча эл аралык уюмдун (МОМ) Венадагы Техникалык кызматташтык борбору баарын чогултууга аракет кылган. Бул иштин натыйжасы 2001-жылы П. Ван Крикер тарабынан редакцияланган Миграция колдонмосунда басылып чыккан. Эл аралык миграциялык укук тармагында уюмдун ролун бекемдөө жана бекемдөө боюнча МОМдун демилгесинин контекстинде миграция тармагында колдонулган терминологияны бириктирген глоссарий жарык көрдү. Ал миграция тармагында иштеген адистерге, мамлекеттик кызматкерлерге, студенттерге жана башка колдонуучуларга арналган. Ошол эле учурда, тилекке каршы, эл аралык мигранттардын негизги категориялары боюнча да бирдиктүү түшүнүккө азыркы учурда да жетише элек.

Бул багытта изилдөө жүргүзгөн окмуштуулар, ошондой эле маалыматты чогултуу жана иштеп чыгуу үчүн жооптуу мамлекеттик статистикалык мекемелердин кызматкерлери сөзсүз түрдө татаал милдетке дуушар болушат - миграцияны (мигранттарды) аныктоонун критерийлерин аныктоо, анткени алардын жардамы менен бирдиктүү терминдерди, түшүнүктөрдү аныктоо аркылуу миграция көйгөйүн так, туура аныктоого мүмкүндүк берет.

Ошондуктан, бул процесстин маңызын түшүнүүгө аракет кылалы. Миграция түшүнүгү кеңири же тар болушу мүмкүн. Кеңири мааниде калктын миграциясы эл аралык да, ички да көрүнүш болушу мүмкүн жана өзүнүн мүнөзү, себептери, аймактык масштабы, узактыгы ж.б.у.с.

«Миграция» термини латын тилинен (migratio) сөзүнөн пайда болуп, кыймыл, көчүү дегенди билдирет (Юдина, 2007, б. 472). Бирок, «жер которуу» жана «көчүрүү» түшүнүктөрү окшош эмес жана ар башка мааниге ээ. Белгилей кетсек, илимий чөйрөдө бул түшүнүктүн мазмуну боюнча бирдиктүү көз караш жок. Россиялык окмуштуу Л. Л. Рыбаковский 1987-жылы «Демография илиминде, ошондой эле миграцияны изилдеген башка илимдерде бир

дагы түшүнүк миграциядай ар түрдүү чечмелөөгө ээ эмес» деп белгилеген (Рыбаковский, 1987, б. 200). В. А. Ионцев «калктын миграциясы» түшүнүгүнүн ата мекендик адабияттарда 36 жана чет элдик адабияттарда 27 аныктамасын белгилеген (Ионцев, 1999, б. 370).

Л.Л.Рыбаковскийдин классификациясы боюнча калктын миграциясынын бардык аныктамалары төрт топко бөлүнөт. Анын классификациясынын негизи маанилүү пункт болуп саналат (Рыбаковский, 1987, б. 18).

Аныктамалардын биринчи тобу миграция процесси жана миграция натыйжасы сыяктуу эки башка кубулушту чаташтырат. Мисалы, Н. Н. Филиппов жана В. А. Суков калктын миграциясын «анын өлкөнүн аймагы боюнча кыймылы, сөздүн кеңири маанисинде секторалдык, аймактык, кесиптик жана социалдык кайра бөлүштүрүүнү билдирет» деп түшүнүшөт (Рыбаковский, 1987, б. 6).

Экинчи топко «жылып жүрүү» жана «мобилдүүлүк» сыяктуу ар түрдүү түшүнүктөрдү ажыратпаган аныктамалар кирет. Ошентип, Л.Л.Шамилева миграцияны калктын мобилдүүлүгүнүн формасы катары аныктайт (Шамилева, 1975, б.29). Л.Л.Рыбаковский калктын миграциясын аймактык кыймыл деп, ал эми мобилдүүлүктү миграцияга жөндөмдүүлүк, б.а. потенциалдуу миграциялык активдүүлүк деп түшүнүү керектигин баса белгилейт.

Миграциянын аныктамаларынын үчүнчү тобуна кыймылдын ар кандай түрлөрүнүн аралашмасы бар, атап айтканда, миграциялык жана социалдык. Мисалы, М. В. Курман аймактык миграция калктын миграциясынын бардык түрлөрүн аягына чыгарбайт деп эсептейт; Бул терминдин мазмуну өнөр жайлык миграцияны (сектор ичиндеги жана сектор аралык миграцияны), ошондой эле билим берүү жана кесиптик миграцияны (бир билим берүү же кесиптик топтон экинчисине өтүүнү мүнөздөө) камтыйт жана миграциянын бардык формаларын жалпылоочу «социалдык миграция» түшүнүгүн алып келет (Курман, 1976, б. 220).

Төртүнчүсү, эң кеңири таралган жана көпчүлүк изилдөөчүлөр тарабынан таанылган аныктамалардын тобу миграцияны калктын аймактык кыймылы катары гана билдирет. Мындан тышкары, аймактык кыймылдар калктуу конуштар аралык жана ички болушу мүмкүн, ал эми алардын биринчиси гана миграция катары классификацияланышы мүмкүн экендигин эске алуу керек (Денисенко, 1989, б. 96). Аймактык кыймылдар өтө ар түрдүү жана кыймылдын алыстыгына, кыймыл болгон объекттердин абалына, кыймылдын убактысына жана максатына жараша өзгөрүп турат. Миграция калктын аймактык кыймылын түшүндүрсө дагы, ар кандай изилдөөчүлөр “калк миграциясы” терминине ар түрдүү маанилерди беришет. Ата мекендик жана чет элдик адабияттарда бул түшүнүктү көрсөткөн көптөгөн “сын атоочтор” пайда болгону бекеринен эмес: сезондук, маятниктик, кайтарылгыс, убактылуу, челнок, туруктуу, экономикалык, аргасыз, ыктыярдуу, экологиялык, эмгектик, шаардык, айылдык, тышкы, эл аралык, ички ж.б. (Ионцев, 1999, б. 370).

Эмгек миграциясын так сүрөттөө үчүн сөздөрдү же терминдерди колдонуу боюнча консенсуска жетишүү жана төмөнкү терминдердин төмөндөгүдөй болушун камсыз кылуу маанилүү:

- Эмгек мигранттарын басмырлабоо керек;

- Алардын эмгегинин же коомго кошкон салымынын баасын төмөндөтпөө керек;
- Эмгек мигранттары жумушун таштоо же мыйзамсыз миграция статусуна ээ болуу менен кылмыштуу жүрүм-турумга катышпашы керек;
- Жумушчуларды иши, социалдык же экономикалык абалы, жынысы, этникасы же зомбулуктун курмандыгы катары статусу боюнча стигматизациялабоо.

Ар кайсы өлкөлөр миграция жөнүндө түшүнүүдө ар кандай жалпы лексиканы колдонушат. Мындай терминдер угуучуларга айтылгандарды тез жана оңой түшүнүүгө же башка тиешелүү түшүнүктөр менен байланыш түзүүгө жардам берет, бирок алар темаларды же жагдайларды жалган же көйгөйлүү маанайда көрсөтүүгө жардам берет.

Кандайдыр бир теманы чагылдыруу туура терминологияны колдонууну талап кылат, антпесе, натыйжада алынган продукт так эмес, адаштыруучу же көйгөйлүү болушу мүмкүн. Бул миграция маселелерин чагылдырган кабарчылар негизги түшүнүктөрдү түшүнүп, эл аралык жана ички миграциянын ар кандай түрлөрүн тааный билиши керек дегенди билдирет.

Алардын ичинен эң көп түрдүү жана түшүнүү жана эске алуу кыйыны бул миграция, тагыраак айтканда, калктын аймактык кыймылы. Ошондуктан, адегенде калктын аймактык кыймылынын негизги концепцияларына кыскача токтолуп өтүү логикалык жактан туура болмок, айрыкча, «миграция» түшүнүгүнүн өзүнөн баштап, алардын көбү боюнча азырынча консенсус жок. Кеп бир эле кубулуш жөнүндө сөз кылганда «терминдерди талашпайт, жөн гана макулдашат» деген илгертен бери айтылып келе жаткан сөзгө таянып, ар кандай терминдерди көп колдонгонунда эмес (Ионцев, 1999, б. 15).

Бирок, мисалы, миграция таптакыр тескери экенин түшүнсөк, кантип бир пикирге келе алабыз? Демек, айрым илимий концепцияларды иштеп чыгууга же аны жөнгө салуу боюнча практикалык иш-аракеттерге болгон мамиле көп учурда ушунчалык карама-каршы келгендиктен, миграциялык процесстерди так илимий түшүндүрүү мүмкүнчүлүгү күмөн туудурат.

Белгилеп кетсек, Кыргыз Республикасынын миграциялык процесстерге тиешелүү мыйзамдарында “ички миграция”, “ички мигрант”, “аргасыз миграция”, “аргасыз мигрант”, “экологиялык мигрант” деген түшүнүктөр ар кандай варианттарда, котормочулук айрымаларда берилип калган.

Алгач Кыргыз Республикасындагы миграция жаатындагы мыйзамдарга миграция терминин колдонулушу боюнча талдоо жүргүзүп көрөбүз. Алгач Кыргыз Республикасынын 2002-жылдын 30-июлундагы № 133 “Ички жер которуу жөнүндө” мыйзамына ылайык, жалпы колдонулуучу “ички миграция” термини “ички жер которуу” деп колдонууга кирген.[1]

Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын 2000-жылдын 17-июлундагы № 61 “Тышкы миграция жөнүндө” Мыйзамына ылайык “миграция” деген термин эч кандай кыргыз тилине которуусуз эле берилген. Мыйзадын I бөлүмүнүн 1-статьясына ылайык, “миграция - ар кандай себептер менен Кыргыз Республикасынан башка өлкөлөргө жана башка өлкөлөрдөн Кыргыз Республикасына, ошондой эле Кыргыз Республикасынын аймагынын чегинде туруктуу же убактылуу жашоо максатында жеке жактардын көчүп

[1] https://cbd.minjust.gov.kg/1090/edition/3290/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)

жүрүшү" деп берилген[2] жана "Кыргыз Республикасынын аймагынын чегинде туруктуу же убактылуу жашоо максатында жеке жактардын көчүп жүрүшү" деп "Ички жер которуу жөнүндө" мыйзамынан айрымаланган же которулбаган термин киргизилген.

Ошондой эле, "Ички жер которуу жөнүндө" Мыйзамында колдонууга берилген "ички жер которуучу" деген термин Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинетинин 2022-жылдын 13-апрели № 191-т. токтомунда 2021-2030-жылдарга Кыргыз Республикасынын миграция саясатынын концепциясынын биринчи этабын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планыда "ички мигрант" деп берилет.[3]

Эми Википедия ачык энциклопедиясына таянсак, калк миграциясы — калктын жер которуп, башка жерге көчүшү. Көчүү өлкө ичинде болсо - ички миграция деп аталат. Калктын ар кандай себептер менен кыска мөөнөттө өлкө ичинде же башка мамлекетке убактылуу көчүшү - мезгилдүү миграция деп аталат. Калк көчүп кеткен жерде элдин саны азайса, барган жеринде көбөйөт да, эмгек ресурстарынын өлкө ичинде, же мамлекеттер арасында бөлүнүшүнө таасир тийгизет. Элеттегилердин шаарга көчүшү - калк миграциясындагы негизги маселелердин бири деп ички миграция сөзүн эч кандай которуусуз берет.[4]

Бул терминди колдонууда Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети да "ички жер которуу" деген терминди "ички миграция" же "ички (облустар аралык) миграциясы" деп пайдаланып келүүдө.[5]

Кыргыз Республикасынын 2002-жылдын 30-июлундагы № 133 "Ички жер которуу жөнүндө" мыйзамына көрсөтүлгөн "ички жер которуу" – "ички миграция", "ички жер которуучу" – "ички мигрант", "аргасыз жер которуу" – "аргасыз миграция", "аргасыз жер которуучу" – "аргасыз мигрант", "экологиялык жер которуучу" – "экологиялык мигрант" деп пайдаланылса ыңгайлуу болот эле деп ойлойбуз. Себеби Кыргызстандагы мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, эл аралык, мамлекеттик, мамлекеттик эмес уюмдардын документтеринде, докладдарындан, талкууларындаа жана жалпы маалымат каражаттарынада жогоруда көрсөтүлгөн терминдер биз көрсөткөн экинчи вариант боюнча колдонулуп келүүдө жана жалпы коомчулукта кеңири тараган түшүнүк.

Ошондой эле интернет булактарындагы онлайн-котормочу тиркемелерин колдонууда да бир катар кыйынчылыктарды жаратууда, мисалы Google Translate тиркемесинде кыргыз тилинен орус тилине которгондо "ички жер которуу" – "внутреннее смещение", "ички жер которуучу" – "внутренний перевод", "аргасыз жер которуу" – "вынужденное перемещение", "аргасыз жер которуучу" - "вынужденное перемещение", "экологиялык жер которуучу" – "экологическое перемещение" деп которулууда. Бул айрыкча студенттер арасында квалификациялык, курстук иштерди, реферат, эссе сыяктуу тапшырмаларды аткарууда айрыкча байкалууда.

Корутунду

[2] https://cbd.minjust.gov.kg/350/edition/9095/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)
[3] https://cbd.minjust.gov.kg/57-18372/edition/1168791/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)
[4] https://ky.wikipedia.org/wiki/Калк_миграциясы (колдонуу күнү: 30.11.2024)
[5] https://stat.gov.kg/kg/news/podvedeny-itogi-vnutrennej-migracii-naseleniya-respubliki-v-i-polugodii-2019-goda/ (колдонуу күнү: 15.08.2025)

Жогорудагыларды эске алуу менен, төмөндөгү маселелерге көңүл буруу зарыл:

1. Миграция чөйрөсүндөгү Кыргызстандын мыйзамдарынын жана ченемдик укуктук актыларынын бирдиктүү лексикалык талаасын түзүү колдонулган терминологиянын тематикалык жана концептуалдык бирдейлигин белгилөө жолу менен ишке ашырылууга тийиш. Мындай иштерге кыргыз тилинин өзгөчөлүгүн эске алуу менен Эл аралык миграция уюмунун сунуштары негиз боло алат (Гулина, 2016, б. 331 – 346.).

2. Кыргыз Республикасынын миграциялык мыйзамдарын өркүндөтүү зарыл, анын ичинде ички миграция түшүнүктөрүн ("ички жер которуу", " ички жер которуучу", "аргасыз жер которуу", "аргасыз жер которуучу", "экологиялык жер которуучу" ж.б.). Бул теориялык гана эмес, практикалык көз караштан да маанилүү, анткени мигранттардын ар кандай категорияларын эсепке алууга, ошондой эле башкаруунун аларга тийгизген таасирине бирдиктүү мамиле жасоого мүмкүндүк берет.

3. Миграциялык терминдер маселесинде буга чейин жалпы колдонулуп келген терминдерди пайдалансак мындан да түшүнүктүү болмок деп ойлойбуз. Мында концептуалдык аппараттын масштабын кеңейтүүдө жана системалаштырууда чоң роль атактуу орус изилдөөчүсү профессор В.А. Ионцев, эл аралык миграция боюнча негизги түшүнүктөрдүн терминологиялык сөздүгүн түзгөн (Ионцев, 2001), ошондой эле профессор Т.Н. Юдиндин (Юдина, 2007) эмгектерин пайдалануу ыңгайлуу.

4. Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинетинин 2022-жылдын 13-апрели № 191-т. тескемесиндеги[6] 2021-2030-жылдарга Кыргыз Республикасынын миграция саясатынын концепциясынын биринчи этабын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планынын “Артыкчылыктуу багыттар/Милдеттер” пунктундагы “Миграция жаатындагы жана ага чектеш чөйрөлөрдөгү Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына инвентаризация жүргүзүү” иш-чарасында бул маселени карап чыгуу сунуштоо керек.

5. Миграция терминологиясы миграциянын социалдык процессин сүрөттөө үчүн кесиптик лексиканын өзгөчө катмары экенин түшүнүү жана таануу менен, биринчи кезекте, кыргыз тилдүү мейкиндикте колдонулган миграция лексикасын түзүү жана аныктоо, ошондой эле мыйзам чыгаруучулар, укук коргоо органдарынын кызматкерлери жана журналисттер үчүн тематикалык глоссарийлерди түзүү аркылуу аны жалпы колдонулган сөздөрдөн бөлүү зарыл.

6. Миграция чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жана ченемдик укуктук актыларынын бирдиктүү лексикалык талаасын түзүү колдонулган терминологиянын тематикалык жана концептуалдык бирдейлигин белгилөө жолу менен ишке ашырылууга тийиш. Мындай иштерге орус тилинин өзгөчөлүгүн эске алуу менен Эл аралык миграция уюмунун сунуштары негиз боло алат.

Ошентип, калктын миграциясынын көйгөйлөрүн толук кандуу жана объективдүү изилдөө, биринчи кезекте, миграцияны (мигрантты) аныктоонун критерийлерин аныктоо менен байланышкан маанилүү илимий маселени иштеп чыгууну жана чечүүнү талап кылат, анын жардамы менен мамлекеттик миграция саясатынын концепциясына мейкиндик кыймылдардын кандай түрлөрү киргизилиши керектиги аныкталат.

[6] https://cbd.minjust.gov.kg/57-18372/edition/1168791/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)

Колдонулган адабияттар:

1. Абашин, С. (2012). Среднеазиатская миграция: практики, локальные сообщества, транснационализм. *Этнографическое обозрение,* (4): 3–13.
2. Абжамилова, А., Давлетшина, Е. (2024). Трудовая миграция как инструмент устойчивого социально-экономического развития кыргызстана. *Вестник Ошского государственного университета*, (2), 384–394. https://doi.org/10.52754/16948610_2024_2_38
3. Волох, В.А. (2015). Миграция населения как объект научного исследования: сущность современные трактовки и классификация. *PolitBook,* 1.
4. Гулина, О. (2016). Семантика миграционных терминов. *Журнал исследований социальной политики.* Том 14. № 3, с 331-346.
5. Гулина О., Облезова А. (2009). “Незаконная миграция: пути и способы противодействия”. И. Кузнецова, О. Донецкая, Д. Шульц (ред.) *Гражданственность в России и Евросоюзе, с.* 9–27. Казань: Казанский федеральный университет:
6. Денисенко, М.Б., Ионцев, В.А., Хорев Б.С. (1989). *Миграциология.* Москва: Изд-во МГУ.
7. Ионцев, В.А. (2001). *Миграция населения. Международная миграция.* Вып.3. Москва.
8. Ионцев, В. А. (1999). *Международная миграция населения: теория и история изучения.* М.: Диалог-МГУ.
9. Кондаков, А. (2015). Отражение миграционной политики в официальной прессе: субъекты в медиа. *Вестник Санкт-Петербургского университета.* Серия 12: Психология. Социология. Педагогика, (1): 147–154.
10. *Конференция СНГ по проблемам беженцев и миграции*. (1996). Европейская серия. Т. 1. № 1. Женева: ООН.
11. Курман, М.В. (1976). *Актуальные проблемы демографии.* М.: Статистика.
12. Малахов, В. (2015a). Аллохтоны и Автохтоны: Мигранты как субъекты социального взаимодействия. *Полис. Политические исследования,* (1): 111–125.
13. Малахов, В. (2015b). *Интеграция мигрантов: концепции и практики.* М.: Мысль.
14. Макыев, С.Т. (2023). Проблема «утечки умов» из Кыргызстана: причины, последствия и пути решения. *Вестник филиала федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования "Российский государственный социальный университет" в г. Ош Киргизской Республики.* № 1(27), С. 144-147. – EDN IBAQJD.
15. Мукомель, В. (2005). *Экономика нелегальной миграции в России.* Доступно по ссылке: https://clck.ru/A2baz.
16. Нестерчук, О.А. (2012). Мораль политики и политика морали в системе международных отношений. *Безопасность Евразии.* №1.

17. Рыбаковский, Л.Л. (1987). *Миграция населения: прогнозы, факторы, политика.* М.: Наука.
18. Шамилева, Л.Л. (1975). *Моделирование миграций населения в районе: на примере Донецкой области:* автореф. дис. …канд. экон. наук: 08.00.18 / Л. Л. Шамилева; Москов. гос. ун-т. Москва.
19. Эргешбаев, У.Ж. (2009). *Миграционные процессы в Кыргызстане и их социально-экономические последствия*: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. Институт социально-политических исследований Российской академии наук. Москва.
20. Юдина, Т.Н. (2007). *Миграция: словарь основных терминов.* М.: Академический Проект.
21. Юдина, Т. Н. (2007). *Миграция: словарь основных терминов.* М.: Изд-во РГСУ.
22. Clinton, H. (2015). *Hillary Clinton Pledges not to Use Term 'Illegal Immigrants' again.* The Guardian. Available at: https://clck.ru/A2bYe
23. Hollifield, J. (2004) France: Republicanism and the Limits of Immigration Contro. W. Cornelius, T. Tsuda, P. L. Martin, J. F. Hollifielf (eds.) *Controlling immigration. A Global perspective.* Pp. 183–214.Stanford: Stanford University Press.
24. Kubal, A. (2013). Conceptualizing Semi-Legality in Migration Research. *Law&Society Review*, 47 (3): 555–587.
25. Sassen, S. (2014). *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Интернеттен алынган маалыматтар

1. *Википедия. Ачык энциклопедия.* URL: https://ky.wikipedia.org/wiki/Калк_миграциясы (колдонуу күнү: 30.11.2024).
2. https://cbd.minjust.gov.kg/57-18372/edition/1168791/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)
3. https://stat.gov.kg/kg/news/podvedeny-itogi-vnutrennej-migracii-naseleniya-respubliki-v-i-polugodii-2019-goda/ (колдонуу күнү: 15.08.2025)
4. https://cbd.minjust.gov.kg/1090/edition/3290/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)
5. https://cbd.minjust.gov.kg/350/edition/9095/kg (колдонуу күнү: 15.08.2025)